

Eurofound

Βιώσιμη εργασία καθ' όλη τη διάρκεια του εργασιακού βίου: εθνικές πολιτικές και στρατηγικές

Περίληψη

Εισαγωγή

Σύμφωνα με τον ορισμό εργασίας του Eurofound, βιώσιμη εργασία καθ' όλη τη διάρκεια του εργασιακού βίου σημαίνει ότι οι «συνθήκες διαβίωσης και εργασίας είναι τέτοιες που να υποστηρίζουν τους ανθρώπους ώστε να συμμετέχουν και να παραμένουν στην εργασία παρατείνοντας τον εργασιακό βίο». Η εξασφάλιση της βιωσιμότητας της εργασίας καθ' όλη τη διάρκεια του εργασιακού βίου απαιτεί διευθετήσεις σε δύο τομείς: α) τα χαρακτηριστικά της θέσης εργασίας και το εργασιακό περιβάλλον και β) τα χαρακτηριστικά και τις συνθήκες ζωής του ατόμου. Καθώς αμφότερες οι πτυχές μεταβάλλονται με την πάροδο του χρόνου, απαιτούνται προσαρμογές και συμβιβασμοί που θα διασφαλίζουν ότι η εκάστοτε θέση εργασίας ανταποκρίνεται στις δεξιότητες, τις ανάγκες και την προσωπική κατάσταση του εργαζομένου καθ' όλη τη διάρκεια του εργασιακού βίου. Η βιώσιμη εργασία δίνει την δυνατότητα σε περισσότερα άτομα να εισέλθουν στην αγορά εργασίας. Επίσης, επιτρέπει στους εργαζομένους να συνεχίζουν να εργάζονται καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής τους, ακόμη και σε μεγαλύτερη ηλικία.

Η παρούσα έκθεση εστιάζει στις εθνικές πολιτικές που προάγουν την επίτευξη της βιώσιμης εργασίας σε 10 κράτη μέλη. Η μελέτη εξετάζει την εφαρμογή των εν λόγω πολιτικών, το κατά πόσον εντάσσονται σε ένα συνεκτικό πλαίσιο, καθώς και το κατά πόσον έχουν συμπληρωματικό χαρακτήρα ή παρουσιάζουν αντιθέσεις.

Πλαίσιο πολιτικής

Οι ευρωπαϊκές χώρες αντιμετωπίζουν αρκετές κοινωνικές προκλήσεις και προκλήσεις της αγοράς εργασίας, η αντιμετώπιση των οποίων μπορεί να επιτευχθεί μέσω του σχεδιασμού δράσεων με επίκεντρο τη βιωσιμότητα. Οι πληθυσμοί τους γηράσκουν και το εργατικό δυναμικό που τους στηρίζει συρρικνώνεται. Παρατηρείται επίσης μια τάση προς πιο επισφαλείς θέσεις εργασίας, αναδύονται νέες μορφές απασχόλησης και, σε αρκετές περιπτώσεις, ο αριθμός των διαθέσιμων θέσεων εργασίας μειώνεται λόγω της πρόσφατης οικονομικής κρίσης. Οι μεταβαλλόμενες αυτές συνθήκες προκαλούν πρόσθετες πιέσεις στα ευρωπαϊκά συστήματα κοινωνικής προστασίας και εγείρουν εμπόδια στην προσπάθεια για επίτευξη έξυπνης, διατηρήσιμης και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξης, την οποία προωθεί η στρατηγική «Ευρώπη 2020». Ως εκ τούτου, η διασφάλιση της δυνατότητας συμμετοχής των εργαζομένων στην αγορά εργασίας και παραμονής τους

σε αυτήν ακόμη και σε μεγάλη ηλικία έχει καταστεί θέμα ζωτικής σημασίας για το σύνολο των κρατών μελών της ΕΕ.

Το φάσμα κρατικών πολιτικών που μπορούν να συμβάλουν σημαντικά στη βιωσιμότητα των θέσεων εργασίας είναι ευρύ. Μεταξύ των συναφών εργαλείων περιλαμβάνονται η νομοθεσία (π.χ. το εργατικό δίκαιο και οι κανονισμοί για την επαγγελματική ασφάλεια και υγεία), τα συστήματα κοινωνικής προστασίας (τα οποία παρέχουν, π.χ., επιδόματα ανεργίας, οικογενειακά επιδόματα, επιδόματα αναπηρίας και γονική άδεια), οι δημόσιες υπηρεσίες (μεταξύ των οποίων οι αρμόδιες για την απασχόληση, την εκπαίδευση, την υγεία και τη διά βίου μάθηση υπηρεσίες), οι δημόσιες υποδομές (όπως η παιδική μέριμνα και η μέριμνα για ηλικιωμένους), καθώς και τα οικονομικά και λοιπά κίνητρα προς τις επιχειρήσεις (π.χ. για την προσαρμογή του χώρου εργασίας).

Βασικά πορίσματα

- Μια σφαιρική προσέγγιση όσον αφορά τις πολιτικές που ενστερνίζονται τη σχετικά νέα έννοια της βιώσιμης εργασίας εντοπίστηκε στις Κάτω Χώρες, τη Σουηδία και, σε κάποιο βαθμό, στο Βέλγιο. Σε άλλες χώρες, ωστόσο, ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά της βιώσιμης εργασίας καλύπτονται από έννοιες όπως η ποιότητα της εργασίας, η αξιοπρεπής εργασία και η καλή εργασία (Γερμανία), η ισορροπημένη εργασία (Πολωνία), η καλή ποιότητα απασχόλησης (Λιθουανία) και η ποιότητα του εργασιακού βίου (Φινλανδία).
- Το Eurofound προσδιόρισε εκ των προτέρων τέσσερις διαστάσεις της ποιότητας της εργασίας και της απασχόλησης: αποδοχές, προοπτικές, εγγενής ποιότητα της θέσης εργασίας και ποιότητα του χρόνου εργασίας. Και οι τέσσερις διαστάσεις αποτελούν σημαντικά προαπαιτούμενα της βιωσιμότητας της εργασίας, τόσο στο επίπεδο της εκάστοτε θέσης εργασίας όσο και στο επίπεδο των ειδικών αναγκών και των ατομικών συνθηκών του εργαζομένου. Πολλές από τις εντοπισθείσες πολιτικές καλύπτουν συνολικά τις εν λόγω διαστάσεις. Για παράδειγμα, οι ενεργητικές πολιτικές για την αγορά εργασίας μεριμνούν ταυτόχρονα για τα θέματα της ένταξης, της προστασίας της

απασχόλησης, των προοπτικών και των αποδοχών, της ανάπτυξης δεξιοτήτων και της ισορροπίας μεταξύ εργασιακού και προσωπικού βίου. Αυτό σημαίνει ότι απαιτείται η λήψη μέτρων τόσο σε γενικό επίπεδο (ποιότητα εργασίας για όλους) όσο και στο επίπεδο της αντιμετώπισης ειδικών προβλημάτων ή προβλημάτων που αντιμετωπίζουν συγκεκριμένες ομάδες (π.χ. η ένταξη συγκεκριμένων ομάδων στην αγορά εργασίας).

- Για να επιτευχθεί ο στόχος της βιώσιμης εργασίας είναι απαραίτητη η εφαρμογή πολιτικών που θα λαμβάνουν υπόψη ένα ευρύ φάσμα κοινωνικών παραμέτρων και θα αντιμετωπίζουν ένα ευρύ φάσμα προβλημάτων. Ωστόσο, ο διοργανικός συντονισμός αυτών των πολιτικών αποτελεί σημαντική πρόκληση, πρέπει δε να εξετασθεί δεόντως η αλληλεπίδραση μεταξύ των διάφορων μέτρων. Οι προσεγγίσεις σχετικά με τη βιώσιμη εργασία είναι εξαιρετικά αποσπασματικές, με αποτέλεσμα να παρατηρούνται ελλείψεις και αποκλίσεις τόσο μεταξύ όσο και στο πλαίσιο των διαφόρων τομέων πολιτικής.
- Η ουσιαστική συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων αποτελεί σημαντική προϋπόθεση για την επιτυχή χάραξη στρατηγικών που θα συμβάλλουν στη βιωσιμότητα της εργασίας και στη δημιουργία ευνοϊκού εργασιακού περιβάλλοντος. Παρ' όλα αυτά, πολλά εξαρτώνται από το θεσμικό και το νομικό πλαίσιο εντός του οποίου λειτουργούν οι κοινωνικοί εταίροι, από τον βαθμό της ένταξης που τα εν λόγω πλαίσια προβλέπουν, καθώς και από τα περιθώρια ευελιξίας που παρέχει το οικονομικό πλαίσιο.
- Η μελέτη επισημαίνει τη σημασία της χάραξης πολιτικών που θέτουν το βασικό πλαίσιο, όμως ταυτόχρονα επιπλέον την ανάπτυξη εταιρικών πρακτικών για την προώθηση της βιωσιμότητας της εργασίας. Οι πολιτικές αυτές διαμορφώνονται βάσει της πρακτικής εφαρμογής του οικείου κανονιστικού πλαισίου και των συλλογικών συμβάσεων, του κατά πόσο λαμβάνονται (ή δεν λαμβάνονται) υπόψη οι απόψεις των εργαζομένων και του βαθμού της συμμετοχής των εργαζομένων.
- Η ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου είναι ουσιώδης προϋπόθεση για τη διασφάλιση της βιωσιμότητας της εργασίας για όλους. Οι σαφείς διακρίσεις με βάση το φύλο που χαρακτηρίζουν ορισμένες πολιτικές σημαίνουν ότι οι γυναίκες αντιμετωπίζουν περισσότερα εμπόδια όσον αφορά τη βιωσιμότητα της εργασίας. Αντιθέτως, εντοπίστηκαν ορισμένες πολιτικές που δημιουργούν ένα πιο ενθαρρυντικό πλαίσιο για την ανάληψη των ευθυνών φροντίδας κατά τη διάρκεια του εργασιακού βίου σε μια πιο ισότιμη βάση, όπως και για την ομαλότερη αλληλεπίδραση μεταξύ εργασιακού και προσωπικού βίου.

- Η οικονομική κρίση προκάλεσε διάφορες αλλαγές στην αγορά εργασίας και στα συστήματα απασχόλησης, χωρίς όμως να ληφθούν κατ' ανάγκην υπόψη οι επιπτώσεις της στη βιωσιμότητα της εργασίας. Η έλλειψη θέσεων εργασίας δυσχέρανε ορισμένες μεταβάσεις, ιδίως των νέων και των εργαζομένων μεγάλης ηλικίας.

Δείκτες Πολιτικής

Η εισαγωγή του όρου «βιώσιμη εργασία» στο θεματολόγιο πολιτικής αναμένεται να συμβάλει στην πιο ολοκληρωμένη χάραξη της πολιτικής. Πράγματι, η έννοια της βιώσιμης εργασίας μπορεί να συνδέσει διάφορες πολιτικές σε ένα γενικό θεματολόγιο με τον εξής μακροπρόθεσμο στόχο: την προσαρμογή της εργασίας στον εκάστοτε εργαζόμενο και στην κατάστασή του καθ' όλη τη διάρκεια του εργασιακού του βίου, ώστε οι εργαζόμενοι να παραμένουν υγιείς και ενεργοί στην αγορά εργασίας για το μεγαλύτερο δυνατό χρονικό διάστημα και να επιτυγχάνεται η δέουσα ισορροπία μεταξύ εργασιακού και προσωπικού βίου.

Τα κράτη μέλη έχουν συζητήσει ή εγκρίνει οριζόντιες στρατηγικές που στοχεύουν στην αντιμετώπιση της δημογραφικής γήρανσης, στην προστασία της υγείας των εργαζομένων ή στην κάλυψη του ελλείμματος δεξιοτήτων. Συχνά οι εν λόγω στρατηγικές αποτέλεσαν πρωτίστως πλαίσια διαλόγου. Είναι σημαντικό να μετουσιωθούν σε συγκεκριμένες πολιτικές με κατάλληλους προϋπολογισμούς, φορείς εφαρμογής και με παρακολούθηση των αποτελεσμάτων.

Δεν υφίσταται χρυσή τομή μεταξύ οριζόντιων και ειδικών πολιτικών. Η έγκριση γενικών στρατηγικών για τη βιώσιμη εργασία ενδέχεται να συμβάλει στην ευρεία αξιοποίηση των συναφών ιδεών. Οι εν λόγω στρατηγικές πρέπει να συνδυάζονται με τον διοργανικό συντονισμό μεταξύ των συναρμόδιων υπουργείων και των φορέων χάραξης πολιτικής, με στόχο την κάλυψη των ελλείψεων πολιτικής και τη διευθέτηση των αποκλίσεων. Ένα συνεκτικό πλαίσιο πολιτικής για τη βιώσιμη εργασία πρέπει να βασίζεται σε μια ολιστική προσέγγιση που θα διασφαλίζει την αλληλοτροφοδότηση μεταξύ των επιμέρους θεματικών πλαισίων πολιτικής.

Δεν μπορεί να υπάρξει κοινή αντιμετώπιση όλων των επιμέρους περιπτώσεων: κάθε κράτος μέλος πρέπει να εξετάσει ποια στοιχεία του πλαισίου πολιτικής ταιριάζουν και ποια χρήζουν προσαρμογών σε σχέση με το μεταβαλλόμενο οικονομικό περιβάλλον και τις προκλήσεις που αυτό εγείρει. Αυτό θα μπορούσε να οδηγήσει σε «έλεγχο βιωσιμότητας» των πολιτικών, υπό την έννοια ότι τα νέα μέτρα πολιτικής σε συγκεκριμένο πεδίο και η γενική πολιτική θα συνοδεύονται από εκ των προτέρων και εκ των υστέρων εκτιμήσεις αντικτύπου στη βιωσιμότητα της εργασίας των ανδρών και των γυναικών καθ' όλη τη διάρκεια του εργασιακού τους βίου.

Για περισσότερες πληροφορίες

Η έκθεση *Sustainable work throughout the life course: National policies and strategies* («Βιώσιμη εργασία καθ' όλη τη διάρκεια του εργασιακού βίου: εθνικές πολιτικές και στρατηγικές») διατίθεται στη διεύθυνση: <http://bit.ly/SWStrategy>.

Για περισσότερες πληροφορίες, επικοινωνήστε με τον Greet Vermeylen, Υπεύθυνο Έρευνας, στην ηλεκτρονική διεύθυνση efe@eurofound.europa.eu.